

Rigsombudsmanden på Færøerne

Tórshavn, den 9. juni 2016

J.nr. 2015-96-dmk

Indberetning nr. 3/2016

Emner:

- *Arbejdet med en færøsk forfatning er genoptaget. Ifølge lagmanden skal man ved en kommende folkeafstemning om en færøsk forfatning ikke tage stilling til, om Færøerne skal være inden for eller uden for rigsfællesskabet – det skal der først tages stilling til ved en eventuel folkeafstemning engang i fremtiden. Sambandspartiet er kritisk overfor forfatningsarbejdet og frygter, at det vil løsrive Færøerne fra rigsfællesskabet.*
- *Landskasseregnskabet for 2015 viser et DAU-underskud på 83 mio. kr., som forventes vendt til overskud i 2016 og 2017.*
- *Den første meningsmåling siden lagtingsvalget den 1. september 2015 viser tilbagegang for koalitionen, der dog bevarer sit flertal. Lagmand Aksel V. Johannesen er fortsat vælgerens klart bedste bud på en lagmand efter et kommende valg.*
- *Landsstyret ønsker at optage forhandlinger om EFTA-medlemskab og vil arbejde for bedre adgang til EU-markedet. Sambandspartiet anser EFTA for en ”død sild”.*
- *Der er indgået en ny tre-årig aftale om bloktilskuddet til Færøerne, hvorefter statens tilskud til Færøernes hjemmestyre fastholdes nominelt uændret på 641,8 mio. kr. årligt i perioden 2017-2019. Aftalen giver dog mulighed for, at landsstyret kan reducere bloktilskuddet i perioden, hvis der er flertal herfor i Lagtinget.*
- *Elselskabet SEV fik et godt resultat for 2015, men står også over for store investeringer de kommende år.*
- *Der er udsigt til anlægsinvesteringer på 11 mia. kr. over de kommende fem år. Byggeindustrien har på nuværende tidspunkt rigeligt at se til og nogle projekter sættes ikke i gang, da der ikke kommer bud ind på licitationerne.*
- *Føroya Tele har indgået strategisk samarbejde med kinesiske Huawei og investeret i nyt moderne netværk. Nu har 95 pct. af færingerne adgang til 4G-netværk.*

Arbejdet med en færøsk forfatning er genoptaget

Ifølge landsstyrets koalitionsgrundlag skal der inden udgangen af 2017 afholdes en folkeafstemning om en forslag til en færøsk forfatning (Stjórnarskipan). Arbejdet med et forfatningsforslag blev startet op den 20. maj 2016, hvor lagmand Aksel V. Johannesen (Javnaðarflokurin) havde indkaldt alle partiformændene til et møde i Tinganes.

Lagmanden udtalte efterfølgende til færøsk TV, at man er bekendt med, hvor de store udfordringer ligger i forhold til Danmark, som man lige så godt kan tage fat på med det samme, hvis man skal nå i mål med et forfatningsforslag.

Ifølge lagmanden skal forfatningsforslaget ikke tage stilling til, om Færøerne er indenfor eller udenfor rigsfællesskabet. Det skal der først tages stilling til ved en eventuel folkeafstemning på et tidspunkt engang i fremtiden.

Lagmanden nævnte, at det bør være færøsk politik og ikke dansk jura, der skal sætte dagsordenen. Han udtalte, at hvis man vil rigsfællesskabet, bør man være pragmatisk og ikke iføre sig en spændetrøje af jura. Når tiden er moden, og det er den endnu ikke, vil lagmanden tage den problematik op med statsministeren.

Ifølge lagmanden har grundloven altid været en politisk spændetrøje for rigsfællesskabet. Når Færøerne og Grønland har ønsket ændringer, har det som udgangspunkt ikke været muligt med henvisning til grundloven. Når det så er kommet til stykket, så har det alligevel vist sig, at man har været pragmatisk og fundet politiske løsninger, og så har man i Justitsministeriet tolket grundloven ud fra den politiske afgørelse der er taget, udtalte lagmanden.

Sambandsflokkurin kritisk

Sambandsflokkurins formand, Bárður Nielsen, stillede sig efterfølgende kritisk over for Sambandsflokkurins videre deltagelse i arbejdet med et forslag til en færøsk forfatning. I en pressemeddelelse under overskriften "Tjóðveldi misbruger forfatningsformen til løsrivelse" skrev han, at Tjóðveldi ikke har flyttet sig siden forhandlingerne om en færøsk forfatningsform gik i stå i 2011, og at partiet stadigvæk ønsker, at en færøsk forfatning skal stå over grundloven.

Bárður Nielsen skrev endvidere, at kravet om, at en færøsk forfatning skal stå over grundloven er det samme som at løsrive Færøerne fra riget og rigsfællesskabet. Det er for Bárður Nielsen og Sambandsflokkurins afgørende at vide, hvorvidt hele koalitionen, herunder især Javnaðarflokkurin, ligesom Tjóðveldi, ønsker at forfatningsformen skal stå over grundloven. Såfremt det er tilfældet, kan Sambandsflokkurin ikke støtte planerne med forfatningsformen. Er der derimod tale om at respektere den nuværende situation i rigsfællesskabet, og at grundloven, som giver alle færinger statsborgerrettigheder, er den øverste lov, så er situationen en anden. Så vil Sambandsflokkurin se nærmere på arbejdet med forfatningsformen.

Bárður Nielsen retter især kritik mod Javnaðarflokkurin. Han mener, at partiet svigter sine valgløfter og lader sig trække rundt i manegen, nu partiet sammen med Tjóðveldi og Framsókn arbejder med en omfattende forfatningsform, som bryder med grundloven, riget og rigsfællesskabet.

Landskassens regnskab for 2015

Der blev i den foregående Indberetning redegjort for landsstyrets beslutningsforslag til bevillingsrammer for 2017. Beslutningsforslaget, der indeholder et overskud for 2017 på 50 mio. kr., blev vedtaget i Lagtinget den 29. april med 16 stemmer for og alle oppositionens 15 stemmer imod.

I forbindelse med beslutningsforslaget om bevillingsrammerne for 2017 blev det nævnt, at man for 2015 forventede et overskud i størrelsesordenen 75-100 mio. kr. Nu foreligger landskasseregnskabet for 2015, og det viser et DAU-underskud på 83 mio. kr.

Tabel 1: Landskassens drifts- og anlægsudgifter 2012-2016

	2012	2013	2014	2015	2016
	Regnskab	Regnskab	Regnskab	Regnskab	Finanslov
	----- Mio. kr. -----				
<i>Indtægter i alt:</i>	4.268	4.381	4.712	4.577	4.629
Indkomstskatter	1.937	1.976	2.138	2.130	1.935
Afgifter og told	1.673	1.710	1.877	1.754	1.984
Overførsler fra staten	624	632	635	642	642
Andre indt., ekskl. renter ..	33	63	62	51	68
 <i>Udgifter i alt:</i>	4.602	4.794	4.966	4.659	4.620
Driftsudgifter	4.375	4.463	4.588	4.234	4.418
Anlægsinvesteringer	182	237	360	341	186
Renteudgifter, netto	45	94	18	84	16
<i>DAU-saldo</i>	-335	-413	-254	-83	9
Ekstraordinære indtægter/udgifter i alt ¹⁾	303	175	5	4	5
<i>DAU-saldo inklusiv ekstraordinære indtægter.</i>	-31	-238	-250	-79	14
<i>Landskassens bruttogæld ultimo</i>	5.417	6.107	5.740	6.103	6.100

1) Bl.a. opgørelse i forbindelse med nedkapitalisering af Vinnuframi (Erhvervsfremmefonden), Búnaðargrunnurin (Landbrugsfonden) og nedlæggelse af Landsbanken.

Kilde: Fíggjarmálaráðið (Landsstyreområdet for finansanliggender).

Regnskabet viser et væsentligt fald i udgifterne fra 2014 til 2015. Forklaringen herpå er især udlægningen af ældreområdet til kommunerne. I den forbindelse er der også sket omlægninger på indkomstsiden fra landet til kommunerne med henblik på kommunernes finansiering af ældreområdet.

Første meningsmåling siden lagtingsvalget

Den første meningsmåling siden lagtingsvalget den 1. september 2015 blev bragt i avisen Sosialurin den 29. april 2016.

Landsstyret bevarer sit flertal

Ifølge meningsmålingen står Sambandsflokkurin til den største fremgang og til at vinde syv mandater i forhold til seks ved valget. Javnaðarflokkurin står til den største tilbagegang, men vil alligevel bevare sine otte mandater – også selv om Sonja Jógvansdóttir, der var en af partiets store stemmeslugere ved valget, meldte sig ud af Javnaðarflokkurin kort efter valget.

Ifølge meningsmålingen vil partierne i landsstyret samlet set gå tilbage med 1,8 procentpoint til 51,0 pct. af stemmerne, men vil dog stadigvæk have et flertal bag sig med 17 af Lagtingets 33 mandater.

Tabel 2: Resultatet af lagtingsvalget september 2015 og den seneste meningsmåling.
Antal mandater i parentes.

Parti	Lagtingsvalget september 2015	Meningsmåling Gallup april 2016
Fólkaflokkurin	18,9 (6)	19,7 (7)
Sambandsflokkurin	18,7 (6)	21,0 (7)
Javnaðarflokkurin	25,1 (8)	23,8 (8)
Nýtt Sjálvstýri	4,0 (2)	3,9 (1)
Tjóðveldi	20,7 (7)	21,0 (7)
Miðflokkurin	5,5 (2)	4,3 (1)
Framsókn	6,9 (2)	6,1 (2)
I alt	100,0 (33)	100 (33)

Aksel V. Johannesen størst tilslutning som lagmand

I forbindelse med meningsmålingen blev vælgerne også spurgt om, hvem de foretrak som lagmand efter et kommende valg. Her svarede 35 pct., at de helst ser Aksel V. Johannesen som lagmand efter et kommende valg. Bárður Nielsen (Sambandsflokkurin) opnår den næststørste tilslutning med 13 pct., hvorefter Høgni Hoydal (Tjóðveldi) følger med 10 pct. og siden kommer Jørgen Niclasen (Fólkaflokkurin) med 8 pct. Af de adspurgte svarede 27 pct., at de ikke ved, hvem de ønsker som lagmand efter et valg.

Landsstyret ønsker at optage forhandlinger om EFTA-medlemskab

Et muligt medlemskab af EFTA er igen kommet på dagsordenen på Færøerne. Landsstyret arbejdede allerede i perioden fra 2008 til 2011 med en strategi om at blive medlem af EFTA, der består af Norge, Island, Schweiz og Liechtenstein, og samtidig knytte Færøerne tættere til EU med en såkaldt 2. generations aftale, som omfatter de fire friheder - dog uden at Færøerne skulle være medlem af EU.

Efter valget i 2011, hvor Sambandsflokkurin, Fólkaflokkurin og Miðflokkurin kom i landsstyret, blev EFTA-strategien lagt på hylden.

Det nuværende landsstyre har dog fundet sagen frem igen, og landsstyremedlem for erhvervs- og udenlandsanliggender Poul Michelsen (Framsókn) er gået i gang med at sondere terrænet for et muligt færøsk medlemskab af EFTA. I den forbindelse har Poul Michelsen haft møde med den norske EU- og EØS-minister Elisabeth Aspaker.

”Mødet er del af en proces, hvor jeg skal møde mine kollegaer i EFTA-landene, og hvor der bliver orienteret nærmere om, hvilke ønsker Færøerne har til et muligt EFTA-medlemskab”, sagde Poul Michelsen efter mødet med Elisabeth Aspaker den 1. juni.

Schweiz har formandsskabet i EFTA og har meddelt Færøerne, at de skal sende en formel ansøgning om at komme til forhandlingsbordet inden årsmødet den 27. juni i Bern.

Formanden for Sambandspartiet, Bárður Nielsen, mener, at landsstyret bruger sine kræfter på noget, som Færøerne ikke kan få meget nytte af. Han kalder EFTA for en død sild.

”Samarbejdet i EFTA omfatter ikke fisk, som stadigvæk er Færøernes mest betydningsfulde eksportvare. Der er intet at komme efter.”

”Igen og igen beretter medierne om, at EFTA-medlemskab giver samme muligheder til det indre marked i EU, som EU-landene har. Det er forkert. EFTA-medlemskab bygger på den såkaldte EØS-aftale, og den giver ikke mulighed for frihandel med EU”, siger Bárður Nielsen til avisen Sosialurin.

Lagtinget har allerede vedtaget et beslutningsforslag fra Sambandspartiet om, at landsstyret skal forsøge at få en frihandelsaftale med EU. Bárður Nielsen mener, at sådan en frihandelsaftale kan give Færøerne mulighed for at tjene de penge, som skal være med til at finansiere velfærden på Færøerne.

Poul Michelsen sagde i en tv-debat med Bárður Nielsen, at der intet er i vejen for, at Færøerne kan arbejde med at få medlemskab i EFTA og samtidig arbejde for at få en bedre aftale med EU.

Island har formandsskabet i EFTA i 2017.

Ny aftale om bloktilskuddet til Færøerne

Finansminister Claus Hjort Frederiksen og landsstyremedlem Kristina Háfoss har indgået en aftale om statens tilskud til Færøernes hjemmestyre, i daglig tale benævnt bloktilskuddet, for perioden 2017-2019. Den nuværende aftale, der udløber med udgangen af 2016, indebærer et bloktilskud for 2016 på 641,8 mio. kr.

Ifølge den nye aftale, der gælder for tre år, fastholdes statens tilskud nominelt uændret på 641,8 mio. kr. i hvert af årene 2017-2019. Aftalen åbner samtidig op for, at landsstyret kan reducere bloktilskuddet med et bestemt beløb, hvis Lagtinget ved et beslutningsforslag træffer afgørelse herom.

Aftalen skal nu konkretiseres ved at Finansministeriet udarbejder et lovforslag, der indeholder ovenstående elementer. Lovforslaget skal siden fremsættes i Folketinget i oktober med henblik på vedtagelse inden udgangen af 2016.

Elselskabet SEV fik et godt resultat for 2015, men står også over for store investeringer de kommende år

SEV, som ejes af de færøske kommuner i fællesskab, kom ud af 2015 med et overskud på 103 mio. kr. før skat, som er det bedste resultat i selskabets historie. Elselskabet havde regnet med et overskud på 37,2 mio. kr., men kom ud med et resultat, der var tre gange bedre.

Det gode resultat skyldes især, at udgifterne har været væsentligt lavere end forventet. Selskabet havde budgetteret med udgifter for 249,3 mio. kr., men afholdt kun udgifter for 200,5 mio. kr. i 2015.

Selskabet skriver i sin årsberetning, at nettoomsætningen er 14,3 mio. kr. større end vurderet på grund af større salg, olieudgifterne er 22,9 mio. kr. lavere på grund af mindre olieforbrug, udgifterne til materialer og tjenester er 19,0 mio. kr. lavere grundet lavere priser og lønomkostningerne er 7,0 mio. kr. mindre end forventet.

Trods det gode resultat skal selskabet optage lån for 1,6 mia. kr. til investeringer og indfrielse af gæld. Planen er at skaffe 1,0 mia. kr. gennem noterede amerikanske obligationer (US Private Placement) og 0,6 mia. kr. som banklån.

Af de 1,6 mia. kr. skal 0,7 mia. kr. bruges til udbygning af hovedkraftværket på Sund ved Tórshavn, bl.a. med ny motor, og 0,8 mia. skal bruges til at indfri selskabets nuværende gæld.

Anlægsinvesteringer for 11 mia. kr. over de næste 5 år

En oversigt, som avisen Sosialurin har udarbejdet, viser, at der er planlagt anlægsinvesteringer for 11 mia. kroner fra 2016 og fem år frem.

Det er i denne periode, at Færøernes største anlægsinvestering nogensinde bliver foretaget. Der skal bygges to undersøiske tunneller, den ene mellem Eysturoy og Streymoy og den anden mellem Sandoy og Streymoy. Disse to tunneller forventes at koste 2,2 mia. kr. i perioden 2016 til 2021.

Landsverk, som er den institution under landsstyret, der har ansvaret for veje, tunneller, landshavne og offentlige bygninger, skal foretage anlægsinvesteringer for knap 1,7 mia. kr. over de næste fem år.

Af andre offentlige investeringer henviser avisen til elselskabet SEV's investeringer, som beløber sig til 1,1 mia. kr. de næste tre år og Bústaðir (offentligt boligselskab), som skal bygge for 0,4 mia. kr. de kommende år.

Derudover har kommunerne også store planlagte anlægsinvesteringer. For Tórshavn Kommune løber det op i 700 mio. kr. over de næste tre år og for Klaksvík Kommune er der tale om 120 mio. kr. De tre store kommuner på Eysturoy: Fuglefjord Kommune, Eystur Kommune og Runavík Kommune, har de kommende fem år planlagte anlægsinvesteringer for lige under 500 mio. kr. Andre kommuner har også planlagt relativt store anlægsinvesteringer i skoler, havneudvidelser m.m.

De mange store investeringer har påvirket byggeindustrien, hvor alle hænder er i arbejde. Ifølge avisen er det blevet svært at få sat nogle af arbejderne i gang, da byggevirksomhederne ikke byder på alle licitationerne. Avisen henviser til, at Sørvåg Kommune havde planer om at renovere og udbygge skolen, men ikke fik noget bud på arbejdet. Direktøren for Landsverk siger også til avisen, at der kom usædvanlig få tilbud ind på udvidelsen af Landssygehuset, som efter færøske forhold er et ret stort byggeprojekt.

I den foregående indberetning skrev jeg, at Færøernes Økonomiske Råd henstiller til, at der holdes igen med de offentlige anlægsinvesteringer, da det forventes, at de vil være konjunkturmedløbende. Det er dog ikke på nuværende tidspunkt udsigt til, at Rådets henstilling bliver fulgt, da Lagtinget for nylig har holdt fast i niveauet for anlægsinvesteringer i bevillingsrammerne for 2017.

Landsstyret er dog bevidst om problemet og er gået i gang med prøve at finde ud af, hvordan landsstyret og kommunerne i fremtiden kan koordinere anlægsinvesteringerne, således at der ikke bliver sat for mange projekter i gang på samme tid.

Færøernes BNP er i 2015 estimeret til 16,5 mia. kr. i årets priser. Hvis man fordeler de 11 mia. kr. i anlægsinvesteringer over de næste fem år, svarer det til, at anlægsinvesteringerne udgør ca. 13 pct. af BNP årligt.

Store teknologiske investeringer formindsker overskuddet hos Færøernes største teleselskab

I 2015 valgte det offentligt ejede aktieselskab Føroya Tele at gå i gang med store investeringer i et nyt 4G LTE-mobilnetværk. Efter at have samarbejdet med Ericsson i mere end et århundrede, indgik Føroya Tele en aftale med Huawei fra Kina, som kunne tilbyde den bedste teknologi og udføre arbejdet med opsætning af teknologien både hurtigere og billigere end andre selskaber.

I slutningen af 2015 kom det første 4G LTE-station på netværket, og i dag har 95 pct. af indbyggerne på Færøerne adgang til 4G LTE via enten Føroya Teles net eller Vodafones net.

”Udbygningen af det nye netværk er et kæmpe stort teknologisk skridt for Færøerne, og det strategiske samarbejde med Huawei betyder, at Færøerne er i forreste række, når den mest moderne og bedste teknologi kommer frem på telemarkedet”, siger Jan Ziskasen, direktør for Føroya Tele i pressemeddelelse i forbindelse med årsregnskabet.

Årsregnskabet for 2015 viser et overskud på 29,8 mio. kr. efter skat i 2015. Resultatet før skat var 39,8 mio. kr. I 2014 var overskuddet efter skat 58,3 mio. kr.

Landskassen ejer alle aktierne i Føroya Tele, som tidligere var en institution under landsstyret. Generalforsamlingen besluttede at uddele 25 mio. kr. i aktieudbytte for 2015.

Med venlig hilsen

Dan M. Knudsen